

Owen Matthews

COPIII LUI STALIN

Trei generații de dragoste și război

Traducere din limba engleză
de Mihai-Dan Pavelescu

METEOR
PRESS

Redactor: *Viorica Horga*
Tehnoredactor: *Rodica Boacă*
Copertă: *www.prodtp.ro*

Titlul original: *Stalin's Children. Three Generations of Love and War*
Copyright © Owen Matthews, 2008

© 2010 Toate drepturile asupra acestei ediții
sunt rezervate editurii METEOR PRESS

Contact: C.P. 41-128
Tel./Fax: 021.222.33.12
E-mail: editura@meteorpress.ro

Distribuție la:
Tel./Fax: 021.222.33.12
E-mail: comenzi@meteorpress.ro
www.meteorpress.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
MATTHEWS, OWEN

Copiii lui Stalin : trei generații de dragoste și război / Owen
Matthews ; trad.: Mihai-Dan Pavelescu. - București : Meteor Press, 2010
ISBN 978-973-728-455-6

I. Pavelescu, Mihai Dan (trad.)

821.111-94=135.1

Cuprins

<i>Prolog</i>	7
1 Ultima zi	13
2 „Nu oameni, ci giganti!”	25
3 Moartea unui membru de partid	47
4 Arestarea	63
5 Închisoarea	76
6 Războiul	86
7 Mila	98
8 Mervyn	123
9 La masă cu KGB-ul	150
10 Iubire	170
11 Mila și Mervușia	192
12 Pe planete diferite	216
13 Evadare	247
14 Criză	258
Epilog	270
<i>Bibliografie selectivă</i>	287
<i>Mulțumiri</i>	289
<i>Despre autor</i>	304

Prolog

*Mâna care a iscălit actul a dărâmat un oraș...
A dublat globul de morți și a-njumătățit o țară.*

Dylan Thomas

Pe un raft, într-un beci din fostul cartier general al KGB-ului din Cernigov, în regiunea cu pământ negru și mănos din inima Ucrainei, se află un dosar gros cu coperte din carton maro, friabil. Conține aproape un kilogram și jumătate de hârtie, cu foile atent numerotate și legate. Subiectul dosarului este bunicul din partea mamei mele, Boris Lvovici Bibikov, al cărui nume este trecut pe copertă cu o caligrafie ciudată și elaborată, care aduce cu o gravură. Imediat sub nume urmează titlul dactilografiat: „Strict Secret. Comisariatul Poporului pentru Afaceri Interne. Organizația ucraineană antisovietică troțkistă de dreapta.”

Dosarul consemnează drumul spre moarte al bunicului meu în mâinile poliției secrete a lui Stalin, în vara spre toamna anului 1937. L-am citit într-un birou sărăcăcios din Kiev, la cincizeci și opt de ani după moartea bunicului. Dosarul îmi atârna greu în poală, degajând un straniu aer malign, ca o tumoare proeminentă de hârtie. Avea un iz ușor acrișor.

Majoritatea filelor lui sunt documente oficiale fragile, aidoma unor foi de ceapă, perforate pe alocuri de energia dactilografilor. Printre ele se găsesc și câteva bucăți de hârtie ordinară, mai groasă și mai grosolană. Către sfârșit sunt câteva pagini de hârtie obișnuită, acoperite cu un scris cu litere înguste, cu pete, mărturisirea prin care bunicul recunoștea că este un dușman al poporului. Al șaptezeci și optulea document confirmă că el

a luat la cunoștință și a înțeles condamnarea la moarte care fusese pronunțată de un tribunal cu ușile închise din Kiev. Semnătura mâzgălită constituie ultima lui acțiune consemnată în lumea aceasta. Documentul final este o foaie stângaci șiapirografiată, care confirmă îndeplinirea sentinței în ziua următoare, 14 octombrie 1937. Semnătura călăului este o mâzgăleală neglijentă. Deoarece birocrații atenți care au întocmit dosarul au neglijat să consemneze locul unde mi-a fost îngropat bunicul, teancul acesta de hârtii este lucrul cel mai apropiat dintre rămășițele pământești ale lui Boris Bibikov.

* * *

În mansarda casei de la numărul 7 de pe strada Alderney, din cartierul londonez Pimlico, se află un geamantan frumos, pe care scrie cu litere negre și citește „W. H. M. Matthews. St. Antony's College, Oxford, АНГЛИЯ”. Conține o poveste de iubire. Sau poate conține o iubire.

În geamantan se găsesc sute de scrisori de dragoste ale părinților mei, aranjate grijuliu în teancuri, potrivit datelor, începând cu iulie 1964 și sfârșind cu octombrie 1969. Multe sunt pe foiță subțire, altele pe foi de hârtie de scris obișnuită, albă. Jumătate dintre ele – scrisorile mamei mele, Liudmila Bibikova, adresate tatălui meu – sunt acoperite de o caligrafie cu bucle, cursivă, totuși foarte feminină. Majoritatea scrisorilor tatei către mama sunt dactilografiate, întrucât lui îi plăcea să păstreze copii indigo după toate, însă fiecare are la sfârșit câteva rânduri scrise de mână, imediat deasupra iscăliturii lui extravagante, sau uneori câte un mic desen fermecător. Dar cele pe care le-a scris de mână sunt cu litere chirilice înguste, verticale și foarte corecte.

În cei șase ani în care părinții mei au fost separați din cauza Războiului Rece, ei și-au scris zilnic, uneori și de două ori pe zi. Scrisorile lui au fost expediate din Nottingham, Oxford, Londra, Köln, Berlin, Praga, Paris, Marrakech, Istanbul, New York. Ale ei, din Moscova, Leningrad și de la dacea familiei, de la Vnukovo. Epistolele detaliază fiecare acțiune, fiecare gând din viețile de zi cu zi ale părinților mei. El stă singur într-o cameră din Nottin-

gham, într-o seară plină de smog, și dactilografiază despre cinele pe bază de curry și intrigile mărunte din Universitate. Ea se ofilește în odăița din apropierea străzii Arbat din Moscova și scrie despre conversațiile purtate cu prietenii, spectacolele de balet, cărțile pe care le citește.

În unele momente, conversația lor epistolară este atât de intimă, încât citirea scrisorilor se simte ca o violare. Alteori, durerea separării este atât de intensă, încât parcă hârtia vibrează. Ei vorbesc despre evenimente minore din puținele luni pe care le-au petrecut împreună în Moscova, în iarna și primăvara anului 1964, despre conversațiile și plimbările lor. Își amintesc de prieteni comuni, mese, filme vizionate împreună. Dar, mai presus de orice, scrisorile le sunt încărcate de un sentiment de pierdere și singurătate și de o dragoste atât de mare, scrie mama, „încât poate mișca munții din loc și învârti globul pe axa lui”. Și deși sunt pline de durere, eu cred că scrisorile descriu de asemenea perioada cea mai fericită din viața părinților mei.

Frunzărindu-le acum, așezat pe podeaua mansardei care a fost camera copilăriei mele, în care am dormit vreme de optsprezece ani la nici un metru de locul unde scrisorile stăteau în geamantanul încuiat, în debaraua de sub streșină, și de unde ascultam vocile ridicate ale părinților mei plutind în sus pe scară, îmi dau seama că aici este iubirea lor. „Fiecare scrisoare este o bucată din sufletul nostru, ele nu trebuie să se piardă”, a consemnat mama în primele lor luni de agonie. „Scrisorile tale îmi aduc părțile din tine, din viața ta, din răsuflarea ta, din bătăile inimii tale.” Ei și-au revărsat sufletele pe hârtie – topuri de hârtii impregnate cu durere, dorință și dragoste, lanțuri de hârtii, ștafete, care uruiau prin noapte în vagoanele poștale ale trenurilor ce străbăteau Europa, aproape neîntrerupt timp de șase ani. „Călătorind”, a scris Mila, „scrisorile noastre capătă o însușire fermecată... în ea rezidă puterea noastră. Fiecare rând este sângele inimii mele și-l pot revărsa oricât de mult.” Însă când s-au reîntâlnit, părinții mei au descoperit că nu mai rămăsese prea multă iubire. Toată fusese preschimbată în cerneală și scrisă pe o mie de foi de hârtie, care acum zac împăturite cu grijă într-un geamantan din mansarda unei case din Londra.

* * *

Creдем că gândim cu mințile noastre raționale, dar în realitate gândim cu sângele. În Moscova am găsit sânge la tot pasul. Mi-am petrecut mare parte a începutului vieții de adult în Rusia și în anii aceia m-am pomenit, în repetate rânduri, împiedicându-mă de rădăcinile experiențelor care au crescut în elemente recunoscutibile din caracterul părinților mei. Ecouri din viețile lor apar întruna în mine așidoma unor spectre, aspecte ce rămân neschimbate în ritmurile orașului despre care crezusem că abunda în noutate și actualitate. Mirosul de lână umedă din metrou, iarna... Noaptea ploioasă pe străzile lăturalnice de lângă Arbat, când forma masivă și sinistră a Ministerului de Externe strălucește ca un transatlantic înconjurat de ceață... Luminile unui oraș siberian precum o insulă în oceanul pădurii, zărite de la fereastra unui avion mic, care se zgâlțâie... Izul brizei marine pe docurile din Tallinn... Iar spre sfârșitul perioadei mele moscovite, înțelegerea bruscă și sfâșietoare că toată viața iubisem exact femeia care stătea lângă mine, la masă alături de prieteni, într-o pâclă caldă de fum de țigări și conversații, în bucătăria unui apartament din apropiere de Arbat.

Totuși, Rusia în care trăiam eu diferea foarte mult de cea pe care o cunoscuseră părinții mei. Rusia lor era o societate rigid controlată, în care gândirea neortodoxă reprezenta o crimă, în care toți știau cu ce se ocupau vecinii și în care colectivul impunea o teroare morală intensă asupra oricărui membru al său care încerca să sfideze convențiile. Rusia mea era o societate în derivă. În cei șaptezeci de ani de conducere sovietică, rușii își pierduseră mare parte din cultură, religia și pe Dumnezeu; iar mulți dintre ei își pierduseră de asemenea mințile. Statul sovietic compensase cel puțin vidul ideologic, umplându-l cu propriile sale mituri îndrăznețe și reglementări stricte. Îi hrănise pe oameni, îi alfabetizase și-i îmbrăcase, le ordonase viețile din leagăn până în mormânt și, cel mai important, gândise pentru ei. Comuniștii – oameni ca bunicul meu – încercaseră să creeze un nou tip de om, eliminând vechile credințe ale poporului și înlocuindu-le cu datorie civică, patriotism și docilitate. Dar după ce ideologia comunistă a fost înlăturată, moralitatea sa specifică

anilor 1950 a dispărut de asemenea în gaura neagră a mitologiilor lepădate. Oamenii și-au pus credința în tămăduitorii de la televiziune, în sectele apocaliptice japoneze, ba chiar și în bătrânul Dumnezeu gelos al ortodoxismului. Mai profund însă decât oricare dintre celelalte credințe nou-descoperite ale Rusiei a fost nihilismul absolut și fără sfârșit. Brusc, n-au mai existat reguli, n-a mai fost interzis nimic și totul a revenit aceluia îndea-juns de îndrăzneți și nemiloși pentru a înhăța cât puteau de mult.

Existau o mulțime de tăciuni, dar puțini phoenicși. Mai ales *narod*, poporul, s-a retras în sine, continuând vechile rutine și ignorând șocurile seismice care îi zguduiseră lumea. Serviciu, școală, automobil, dacea, alocații, televizor, cârnați și cartofi la cină. Rusia de după căderea comunismului mi-a amintit adesea de un labirint cu cobai închiși într-un experiment abandonat, care continuă zadarnic să apese distribuitorul de apă îndulcită, mult timp după ce oamenii de știință au stins lumina și au emigrat.

O parte din intelighenția rusă a numit-o *revoluția v soznanii*, „revoluția în conștiință”. N-a fost de fapt o revoluție, fiindcă doar o minoritate redusă a ales, ori a avut imaginația, să înhațe clipa, să se reinventeze și să se adapteze bravei lumi noi. Pentru restul a fost mai degrabă ca o implozie silențioasă, precum golierea unei ciuperci globuloase din care rămâne doar învelișul, o condensare bruscă a posibilităților vieții, nu o revoluție, ci o lentă afundare în sărăcie și confuzie.

* * *

În cea mai mare parte a timpului pe care l-am petrecut în Rusia mi s-a părut că eram într-o poveste fără narațiune, o diaproiecție continuă a unor imagini fantasmagorice pe care Moscova le proiecta în viața mea pentru delectarea personală. De fapt, am fost prins într-un năvod înghețat de legături de sânge care mă trăgea treptat la mal.

Am venit la Moscova pentru a mă îndepărta de părinții mei, însă i-am găsit acolo, deși multă vreme n-am știut-o sau am refuzat s-o văd. Aceasta este o poveste despre Rusia și familia

mea, despre un loc care ne-a creat, ne-a eliberat, ne-a inspirat și a fost cât pe ce să ne frângă. Și în cele din urmă este o poveste despre evadare, despre felul în care noi toți am evadat din Rusia, deși noi toți – până și tatăl meu, un galez lipsit de sânge rusesc, până și eu, care am crescut în Anglia – continuăm să purtăm înlăuntrul nostru ceva din Rusia, care ne infectează sângele ca un microb.